

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ BİTİRME TEZİ

"DOĞU-BATI KALESİ"

Rehber Öğretmen: Halil Koç

Öğrenci Adı: Ege

Öğrenci Soyadı: Seferoğlu

Diploma Numarası: D-001129-0066

Sözcük Sayısı: 3521

ARAŞTIRMA KONUSU: Orhan Pamuk'un Beyaz Kale adlı yapıtında Doğu-Batı çatışmasının irdelenmesi

İÇİNDEKİLER :

1. ÖZ.....	2
2. GİRİŞ.....	3
3. DOĞU-BATI ÇATIŞMASI.....	4
3.1 DİNSEL BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI.....	6
3.2 SEMBOLİK BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI	7
3.3 FİĞÜRSEL BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI	10
3.4 KÜLTÜREL BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI	12
4. SONUÇ.....	13
5. KAYNAKÇA.....	14

1. ÖZ

Uluslararası Bakalorya programı A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi çerçevesinde hazırlanan roman incelemesi başlıklı bitirme tezinin araştırma konusu, Orhan Pamuk'un Beyaz kale adlı romanında kendini dinsel, sembolik, figürsel ve kültürel bağlamların arkasına gizleyen Doğu ve Batı çatışmasının belirginleştirilerek irdelenmesidir.

Tezin giriş bölümünde, Doğu-Batı çatışmasının nedenselliklerine değinilmiş ve bu nedensellikler etrafında şekillenen çatışmanın hangi bağlamlarda belirginleştiği ortaya konmuştur. Bunu takip eden "Doğu-Batı Çatışması" adlı başlıkta çatışmanın olay örgüsüyle ve tarihi olaylarla ilgisi kurulmuş ve çatışma genel olarak ele alınmıştır. Sonraki bölümde çatışmanın spesifik olarak dinsel bağlamı ele alınmış ve din olgusunun çatışmayı nasıl geliştirdiğine değinilmiştir. Sonrasında sembolik bağlamda çatışma anlatılmış ve teker teker sembollere değinilerek Doğu-Batı çatışması derince irdelenmiştir. Sonraki başlıkta ise bu çatışma figürsel bağlama indirgenmiş ve figürlerin ilişkisinin çatışmaya etkileri belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Son başlık olan Doğu-Batı çatışmasının kültürel bağlamda irdelenmesinde ise iki farklı kültürün karşıtlıkları verilmiş ve bu karşıtlıkların çatışmayı nasıl etkilediği ortaya çıkarılmıştır.

Sonuç bölümünde ise bu dört farklı bağlamda ortaya çıkan çatışma bütünselleştirilmiş ve sav yeniden ortaya konmuştur.

SÖZCÜK SAYISI : 161

ARAŞTIRMA KONUSU: Orhan Pamuk'un Beyaz Kale adlı yapıtında Doğu-Batı çatışmasının irdelenmesi

DOĞU-BATI KALESİ

2. GİRİŞ

Orhan Pamuk'un "Beyaz Kale" adlı romanı, 17.yüzyılda Napoli'ye seyahat sırasında Türk korsanları tarafından esir alınıp İstanbul'a götürölen bir Venediklinin yaşamışlıkları üzerine kuruludur. Odak figür olan Venedikli, entelektöel bir bilgi seviyesine sahip olan, ılımlı ve sakin bir bilim adamıdır. Astronomi, matematik ve tıptan anlayan Venedikli bu adamın İstanbul'a gelmesi ile bilgisinin getirdiği dikkat çekicilik onun Paşalar tarafından fark edilmesini sağlar ve olaylar zincirinin başlamasıyla Doğu-Batı çatışması hızlıca ilk izlerini belli eder. Yapıtta asıl ortaya çıkan izlek, Venedikli ve Hoca adlı iki figürün inişli çıkışlı ilişkisi ve ne kadar aynı olduklarıdır ancak arka planda kendini ustaca gizleyen bir Doğu-Batı çatışması izleği de vardır. Bu izlek dinsel, kültürel ve bireysel bağlamlarda soyut şekilde gizlidir ancak sembolik bağlamda somutlaşır ve nesnellik kazanmış olur. Bağlamların oluşturduğu destekleyicilik ile Doğu ve Batı arasındaki çatışmanın varlığı irdelenmeye açık bir izlek haline gelir.

Doğu-Batı çatışması izleğinin altında yatan belli nedensellikler vardır. Bunlardan ilki bu iki farklı algının tarih boyunca din olgusunda birbirine karşı yaşadıkları uyumsuzluktur. Batı tarafı Hristiyan, Doğu tarafı ise Müslüman'dır. Hristiyanlar, İslam dininin varlığını kabul etmez ve bu kabullenemeyiş beraberinde bir karşıtlık hali de yaratır. Ayrıca Doğu'nun en güçlü toplumu olan Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki Batı Katolik alemi üzerindeki kontrol sağlayan gücü de Hristiyan kesimi içten içe nefret duygusuyla doldurmuş ve bu çatışmanın temellerinin oluşmasını sağlamıştır. Doğu-Batı çatışmasının ikinci bir nedenselliği ise kültürel farklılıklardır. Eskiden beri toplum algısındaki farklılıklar, farklı tip insan yapısı da Doğu ve Batı arasında kültürel bir çatışma yaratmıştır. Birbirinin kültürüne alışamama ve benimsememe hali de bunun yegane sebebidir. Doğu-Batı çatışmasının belirgin hale geldiği başka bir hal ise sembolik bağlamdır. Havai-fişek, Doppio Kalesi (beyaz kale) ve masa, bu bağlamların çarpıcı sembolleridir. Havai-fişek sembolü betimlemeler yardımıyla, Doppio Kalesi yani Beyaz Kale anlamsal olarak ve masa da soyut bir aracı şeklinde Doğu ve Batı çatışmasını sembolize eder.

Ana nedenselliği kültür farkı olan Doğu-Batı çatışması kaçınılmaz olarak kültürel bağlamda da ortaya çıkar. Bu çatışmanın kendini belli ettiği son bağlam ise figürsel boyutlardadır yani olayların odağındaki iki figür, Hoca ve Venedikli arasındaki ilişkidir. Bu ikili arasındaki bilgisel arka fonlu çatışma hali, biri Doğu'yu diğeri Batı'yı temsil ettiğinden dolayı, Doğu-Batı çatışmasının bireysel boyuta indirgenmiş halidir.

Belli nedensellikler çerçevesinde gelişen ve bu nedenselliklerin kanıtladığı Doğu ve Batı arasındaki çatışma böylelikle farklı bağlamlarda canlanmış olur ve irdelenebilecek hale gelir.

3. DOĞU-BATI ÇATIŞMASI

Yapıttaki Doğu-Batı çatışmasını anlamak için olay örgüsü büyük önem teşkil eder. İstanbul uzamında zincirlere vurulan Venediklinin artık zindanda bir köle haline gelmesiyle eski yaşantısı tamamen yok olmuştur. Zindanda hekimlik yetenekleriyle öne çıkmış ve önemli paşalardan birinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Paşa'nın onu çağırmasının asıl nedeni onun hekimlik becerilerinden yararlanmak istemesidir. Venedikli buraya giderken kurtuluş umudu taşımasına rağmen uzamın içine girince farklılıkları anlamaya başlar: " ... *hemen aynı sisin içinden gemiye koyup beni ülkeme yollayacaklardı, ama Paşa'nın konağına girince, öyle kolay kolay kurtulamayacağımı anladım. İnsanlar parmaklarının ucuna basarak yürüyorlardı.*" (Pamuk, 16). Bu noktada Doğu ve Batı arasındaki kültürel farklılıklar ilk defa kendini belli eder. Batı'da herkes rahatça insanlarla etkileşim kurabilirken Doğu'da ise insanların üst kademedeki toplumsal gücü fazla olan insanlardan korkma halleri ve kişiler arası statü farklılıkları, toplumun yapısını oluşturmuştur ve bu da kültürel bağlamda Doğu-Batı çatışmasının ortaya çıkmasına yardımcı olur.

Venedikli, Paşa'nın hastalığına çare bulmasıyla daha da umutlanır ancak uzun süre Paşa'dan ses soluk çıkmaz. Uzun zaman sonra Paşa onu yeniden çağırır ancak bu kez odada tek başına değildir. Yanında Hoca ismiyle tanıdığımız adam dikilmektedir. Venedikli ve Hoca arasında ilginç ve gizemli bir benzerlik ilgisi vardır. Hoca, Venediklinin fiziksel yapısına inanılmaz derecede benzemekle birlikte, tavırları da Venediklide aynaya bakıyormuş hissi uyandırır :

"Odaya giren inanılmayacak kadar bana benziyordu. Ben oradaymışım! İlk anda böyle düşünmüştüm. Sanki bana oyun etmek isteyen biri, benim girdiğim kapının tam karşısındaki kapıdan beni bir daha içeri sokuyor, ve şöyle diyordu : Bak aslında böyle olmalıydın sen, kapıdan içeri böyle girmeliydin, elini kolunu böyle oynatmalı, odada oturan öteki sene böyle bakmalıydın! .... O karşımda otururken aklıma bir yıldır aynaya bakmadığım geldi." (Pamuk, 20).

Olay örgüsünün Doğu ve Batı'yı sembolize eden iki karakter arasında ilgi kurması, Venedikli ve Hoca'nın karşılaşmasıyla gerçekleşir. Bu iki figürün birbirine çok benzemesi, aynı insanın Doğu ve Batı modellerini yaratmıştır ve daha derinde bulunan Doğu-Batı çatışmasını karakterler arası ilişkinin mevcut olduğu bir boyuta taşınmasına neden olarak, figürsel bağlamdaki Doğu-Batı çatışmasını oluşturur. Yani figürler arasında bütün imkanlar ve durumlar eşit olduğunda Doğu ve Batı arasındaki farklar ve çatışma hali belirginleşir ve bu izlek, iki ana figür üzerinden yansır. Osmanlı Dönemi İstanbul'u, figürleri etkileyen bir uzam olmamakla beraber, sadece gizli Doğu-Batı çatışması izleğine tarihi bir arka fon olmuştur. Doğu'nun kalbinde yer alan bu uzam böylece Doğu ve Batı arasındaki farklılıkları Venediklinin uzamın içinde çektiği zorluklarla iyice ortaya koyar. Venedikli ve Hoca tanıştıktan bir süre sonrasına kadar geceleri ve gündüzleri birlikte geçirmiş, bilgilerini birbirlerine aktarmış yani adeta Doğu ve Batı arasında bilgi akışının olduğu bir köprü kurmuşlardır. Köprü niteliği taşıyan bilgi akışı, Doğu ve Batı'nın bilgi birikimlerinin çelişkisini göstermekle beraber Hoca ile Venedikli arasında da ayrılmazlıklara neden olarak bu iki figürün zihinsel bir savaş ortamına girmesini sağlar. Bu kaotik bilgi dünyasında da Doğu- Batı çatışması, karakterlerin çatışmasıyla belirgin hale gelir.

Çatışmanın dallarının uzandığı bir diğer alan ise dini boyuttur. Tarih boyunca Doğu'nun savunduğu İslam dini ve Batı'nın savunduğu Hristiyan dini birbiriyle savaş içindedir. Haçlı Seferleri veya Osmanlı ile Avrupa'nın gerçekleştirdiği harpler gibi birçok olay köklü savaşı uzatır. Yapıtta ise Hristiyanların köleleştirilmesi, gemilerinin batırılması gibi olaylar bu savaş halini destekleyici özelliktedir.

Somut olarak tek dayanak ise sembolik öğelerdir. Doğu-Batı arasındaki çatışmanın gerek havai-fişeklerle somutlaştırılması, gerek masa ögesiyle bu çatışmanın bilgisel boyutunun

simgelenmesi, gerek Doppio Kalesi'nin alınamamasının çağrıştırdığı olgular, hep birlikte Doğu-Batı çatışmasının sembolik öğelerini ortaya çıkarır. Böylece bütün olarak gizlenmiş Doğu-Batı çatışmasının var olduğu kanıtlanmış hale gelir ve sonuç olarak ortaya çıkar.

3.1 DİNSEL BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI

Doğu-Batı çatışmasının gizlenmişliğin dışına çıktığı ilk bağlam dinsel bağlamdır. Bu çatışmanın asıl nedenselliği, iki farklı tarafın, orijinlerinin farklı olmasıdır yani gerek toplum algısı, gerek adetler ve töreler veya dini algılayış ve uygulayış biçimleri arasındaki zıtlıklar ve farklılıklardır. Bu sebeplerden ötürü, bu çatışmanın irdelenmesinde olayın dinsel boyutu çok büyük önem kazanır. Doğu-Batı çatışmasının dinsel bağlamda var olduğunun kanıtı ise, Paşa ve Venediklinin dinlerini canları pahasına savunmasıyla ve Hilal-Haç çatışmasına birtakım göndermeler ile sağlanır.

Paşa'nın Venedikliyi Müslüman olmaya zorlamasıyla, dinsel bağlamdaki çatışma hali belirginleşmeye başlar: "*Müslüman olmazsam Paşa boynumun hemen vurulmasını emretmiş.*" (Pamuk, 28). Doğu'yu simgeleyen Paşa'nın, Batı'yı simgeleyen Venedikliye dinsel boyutta boyun eğdirme çabası, Doğu'nun kurmaya çalıştığı üstünlüğü anlatır ancak Venediklinin canının pahasına başını dik tutmayı tercih etmesi ve bu ikilinin din olgusuna hayat kavramıyla paha biçmesi, sonuna kadar çatışacaklarını kanıtlayıcı niteliktedir. Osmanlı'daki sistem din işlerini, vicdan ve hayatın değerinden daha önemli kılmıştır ancak Batı'da da olaylar çok farklı değildir, bu yüzden de Doğu'yu sembolize eden Paşa'nın, Batı'yı sembolize eden Venedikli figürünün yakasına yapışması, alegorik olarak daha büyük olayları çağrıştırır: Doğu ve Batının dinsel bağlamda sürekli çatışma hali ve bu yoldaki kararlılıkları. Kökensel farklılıklar nedenselliği çerçevesinde ortaya çıkan bu çatışma da, din olgusuna karşı kararlı ve korumacı tavırlarla dini bağlamda kesinleşir. "Hilal-Haç" çatışmasına yapılan göndermeler de daha önce belirtilen nedenselliklerden ötürü ortaya çıkan Doğu-Batı çatışmasını kanıtlayıcı nitelikte olan bir diğer öğedir. Batının Müslümanlık dinini, doğunun da Hristiyanlık dininin algılarını kabullenemeyişi bu sert çatışmanın nedenidir. Yapıtta minimatürize bir halde yer alan "Hilal-Haç" çatışması kavramı, belli olaylar ardından ortaya çıkar. Bunlardan biri ise Türk korsanlarının, Venediklinin de içinde olduğu Hristiyan gemisine yaptığı saldırıdır:

"Sisin sinir bozucu duvarını rengarenk aralayan ondan fazla Türk kadırgası bir anda üzerimize geldi. Kaptanımız, bu sefer, düşmanı değil, sanırım kendi korkaklığını ve utancını yenmek için savaşımaya karar verdi; esirleri acımasızca kırbaçlatırken topların hazırlanmasını emretti, ama geç alevlenen savaş tutkusu da kısa sürede söndü gitti. Şiddetli bir borda ateşine tutulmuştuk, hemen teslim olmazsak gemimiz batacaktı, teslim bayrağı çekmeye karar verdik." (Pamuk, 12).

Aradaki bu savaş izlekli çatışma hali Hilal-Haç çatışmasını doğrular ve bununla birlikte yapıtta da Doğu-Batı çatışmasının varoluşunu kanıtlayıcı haldedir.

Nedenselliği, dini farklı algılayış biçimiyle birlikte kültürel ve toplumsal olayları da farklı anlayış hali olan Doğu-Batı çatışmasının dinsel boyutu gizlenme halinden çıkar ve kendini belli eder. Dini korumadaki kararlılık ve tarihsel bir arka fona sahip olan Hilal-Haç çatışmasının sonuçları ise Batı'nın Doğu'ya karşı hissettiği nefret ve intikam duygularını güçlendirir ve böylece dinsel boyutlarda bir Doğu-Batı çatışması oluşmuş olur.

3.2 SEMBOLİK BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI

Doğu-Batı çatışmasının kendini belli ettiği bir diğer bağlam ise sembolik boyuttur. Üç sembol bu bağlamı ortaya çıkarır, geliştirir ve destekler. İlk sembol, Padişah'ın doğum gününde gerçekleştirilen havai-fişek gösterisidir. Bu gösteri aslında Doğu ve Batı çatışmasının soyut bir betimlemeyle gerçeklik kazandığı bir sembolik öğedir. Diğer sembol ise masa objesidir. Masa, Doğu ve Batı arasındaki bilgi köprüsünü sembolize eder ve bu köprüdeki bilgi alışverişi ile ortaya çıkan çatışmalar, alegorik olarak bilgisel boyutlarda belirir. Son işlevsel sembol ise Doppio Kale'sidir. Doppio, Osmanlı tarafından kuşatılan kaledir ve bu kuşatma içten içe Doğu-Batı çatışmasını çağrıştırır çünkü kuşatma esnasında Doğu ve Batı'yı simgeleyen Hoca ve Venedikli arasında bir savaş vardır ve bu savaş da yine Doğu-Batı çatışmasını simgeler. Sembollerin var olmasının sonucu ise Doğu ve Batı arasındaki çatışmanın alegorik olarak belirmesidir.

Paşa, Hoca ve Venedikliden padişahın doğum gününde havai fişek gösterisi yapmalarını ister. Havai-fişeklerin Venedikli ve Hoca tarafından yani Doğu ve Batıyı simgeleyen iki figür

tarafından yapılması ve havai-fişeklerin havada rengarenk, görkemli ve yıkıcı şekilde birbirleriyle çarpışması, Doğu ve Batı arasındaki çatışmayı simgeler:

"Sonra ağır ağır ejderhalarımızı geçirdik; burun deliklerinden, ağızlarından, kulaklarından alevler fışkırıyordu. Birbirleriyle dövüşe tutuşturduk onları; tasarladığımız gibi önce yenişemediler; kıydan attığımız fişeklerle havayı daha da kızıştırdık, sonra gök biraz kararınca, salların içindeki adamlarımız çarkları harekete geçirdiler ve ejderhalar ağır ağır göğe doğru yükselmeye başladılar; işte, hayretle, korkuyla bağırişiyorlardı; ejderhalar gürültüyle yeniden birbirlerine girince sallardaki bütün fişekler ateşlendi; yaratıkların gövdesine yerleştirdiğimiz fitiller de tam zamanında yakılmış olmalı ki, ortalık istediğimiz gibi, tam bir cehennem yerine döndü." (Pamuk, 25, 26).

Alevlerin fışkırması ve şiddetli biçimde dövüş halinin nitelenmesi, Doğu ve Batı arasındaki alevli ve cehennemi andıran kavgayı sembolize eder. Ejderha olarak beliren yaratıkların büyüklüğü ve vahşiliği ise Doğu ve Batı çatışmasında iki tarafın ve çatışmanın gücünü gösterir. "Alev, cehennem, gürültü, bağışma, yaratık" gibi niteleme sıfatlarının varlığı da ayrıca çatışmayı daha kaotik olarak betimler ve böylece ilk sembol belirginleşmiş olur. Bu sembolün işlevi ise çatışmayı çağrıştırmaktır. Bu çatışmayı ortaya koyan bir diğer sembol ise bir türlü fethedilemeyen Beyaz Kale'dir. Doppio adlı bu beyaz kalenin betimi onun ne kadar berrak ve bozulmaz olduğunu anlatır:

"Yüksekçe bir tepenin üzerindeydi, bayraklı kulelerine batan güneşin belli belirsiz kızıllığı vurmuştu ama beyazdı; bembeyaz ve güzel. Nedense, insanın böyle güzel ve erişilmez bir şeyi rüyasında görebileceğini düşündüm. O rüyada, karanlık bir ormanın içinde kıvrılan bir yolda, tepedeki aydınlık, beyaz yapıya yetişmek için telaşla koşarsınız; sanki orada sizin de katılmak istediğiniz bir eğlence, kaçırmak istemediğiniz bir mutluluk vardır, ama her an bitivereceğini sandığınız yol bir türlü bitmez." (Pamuk, 142).

Hoca ve Venedikli dehşet saçıcı, fetih için kullanılacak olan toplu silahı denemeye giderler ancak yüzlerce adam, silahın patlama sonucu dağılmasıyla can verir. Bu noktada da beyaz kalenin kuşatılmasının mümkün olmadığı görülür. Beyaz kale sembolünün yapıtla ve Doğu-Batı çatışmasıyla özdeşleşmesi için ilk önce, beyaz renginin anlamı ve özellikleri ortaya çıkmalıdır: "Türk toplumunda ve diğer pek çok toplumda beyaz saflığın simgesidir. Gelinlikler

bu yüzden beyaz olur. Beyaz bayrak iyi niyetin, beyaz bir sayfa da yeni başlangıçların ifadesidir." (1).

Beyaz, kuşatılamayan saflıktır ve içinde her rengi ve farklılıkları, yani nötrlüğü sembolize eder. Bu yapıtta da beyaz, Doğu ve Batı çatışmasının ortasında kalır. İki taraf da (Hoca ve Venedikli) ne kadar çabalarsa çabalsın onun zaferinden kendine pay biçemez ve ona sahip olamaz. Beyaz Kale, Doğu ve Batı çatışmasının paradoks haline geldiği objedir. İki taraf da ne kadar çatışsın o saf güzelliğe ne sahip olabilir ne de onu yok edebilir böylece beyaz kale bu iki tarafı da aşan bir güç olarak ortaya çıkar. Doğu ve Batı'nın figür halindeki

sembollerinin Beyaz Kale'yi birbirlerinden önce alma çabaları da bu çatışmayı destekler ve Doğu-Batı çatışmasının varlığının bir başka kanıtı olur. Doğu-Batı çatışması bağlamındaki Doğu ve Batı farklılıklarını belirginleştiren ve bununla birlikte bu iki zıt algı arasında akılsal çatışmanın yaşandığı köprüyü kurup, çatışmayı zihinsel boyutlara taşıyan ve geliştiren sembol ise masadır.

"Masa denilen şeyi ona o sırada öğrettim, ölçülerini vererek bir marangoza yaptırdığım eşyayı eve getirince, Hoca önce hoşlanmadı, bu yeni eşyayı musalla taşına benzetiyordu, uğursuz olduğunu söylüyordu, ama sonraları sandalyelere de, masaya da alıştı; böyle daha iyi düşündüğünü ve yazdığını söyledi." (Pamuk, 33).

Masa, Batı tarafından kullanılan ancak Doğu'da adet olmayan, alışılmadık bir nesne olmakla birlikte Doğu kültürüyle uyuşmadığı için bu kültürü temsil eden Hoca ona başlarda uğursuz gözüyle bakar ancak daha sonra masaya alışmasıyla birlikte masa, Venedikli ve Hoca'nın uykusuz gecelerde karşı karşıya oturduğu bir bilgi aktarımının gerçekleştiği köprü haline gelir. Bu iki kültür ve farklılık arasındaki bağ haline gelmiştir masa. Uzun yıllar boyunca Hoca ve Venedikli masada karşı karşıya oturarak bir düşünsel savaş haline geçerler ve bu da Doğu ve Batı arasındaki zihinsel bağlamdaki savaş simgeler. Masa bir bakıma da bu metaforik savaşta yıkılmayan köprüdür ve yıkılmamasıyla çatışmanın sürekliliği oluşur. Masanın bir diğer önemli görevi ise Hoca ve Venedikli arasındaki günah paylaşımlarının

şahidi olmasıdır. İkisi de kağıda günahlarını yazar ve bu günah akışı ikili arasındaki güven kırmaya dayanan çatışmalı ilişkiyi de şekillendirir:

"Kendini suçlayan bir şeyler yazıyor, sonra, yazdıklarını bana göstermeden yırtıyor, her seferinde kendine olan güven ve saygısını daha da kaybetmiş olarak, ama kaybettiklerini bulma umuduyla yeniden başlıyordu. Sözümona, bana gösterecekti o kötülük itiraflarını; karanlık çöktüğü zaman okumaya can attığım o yazıların tek kelimesini görmemiştin, hepsi yırtılıp atılmış, Hoca'nın da gücü tükenmişti. Bunu çirkin bir gavur oyunu olduğunu, bana hakaretle bağırıp söylerken, kendine olan güveni o kadar zayıftı ki, ona küstahça cevap bile verdim: O kadar üzülmemesini, kötü olmaya alışacağını söyledim."(Pamuk, 66).

Birbirlerine kurmaya çalıştıkları bu üstünlük çabaları ve günahkar niteliklerle suçlama hali de Doğu ve Batı arasındaki üstünlük savaşını yani, yoğun çatışmayı temsil eder. Masa da bu noktada bu çatışmanın olmasını sağlayan bir araç olarak sembolik hale gelir. Böylece masa objesi hipotezi güçlendirici bir sembol formuna girer.

Bu üç sembolle, Doğu-Batı çatışması sembolik boyutlarda belirginleşir ve romanda Doğu-Batı çatışması vardır, cümlesi de doğruluk değeri kazanmış olur. Havai-fişekler çatışmayı betimleyerek sembol haline gelirken, Doppio Kale'si, figürler üzerinden çatışmayı somutlaştırır ve masa sembolü de çatışmayı bilgisel boyuta taşıyarak var olduğunu kanıtlar.

3.3 FİĞÜRSEL BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI

Doğu-Batı çatışmasının direkt olarak olduğu diğer bağlam, figürel bağlamdır çünkü bu çatışma romanda doğrudan iki ana figür arasındaki ilişki üzerinde şekillenmiştir. Bu iki figür Venedikli ve Hoca'dır. Hoca, Osmanlı toplumuna ait, zamanın niteliklerine uygun ve bulunduğu döneme göre şekillenmiş bir ilim adamıdır. Venedikli ise Avrupa'dan yani Batı'dan gelen, aynı şekilde dönemin niteliklerini taşıyan ilim adamıdır. Bu ikili arasında çarpıcı derecede görünüş bakımından benzerlikler hatta aynılık vardır ve bu benzerlik olgusunun işlevi ise koşulların aynı olduğu zaman, iki farklı kesime ait olan iki figürün çatışma durumunun saf bir şekilde ortaya çıkmasıdır. Figürel çatışmanın nedenselliği ise, aynı karakter tipinin farklı kesimlerde yetiştiğinde ortaya çıkan farklılıklardır ve bu farklılıklar dünya algısından bireysel

seçimlere kadar uzanır. Sonucu da Doğu-Batı çatışmasının bu nedenselliğin yarattığı etkiyle ortaya çıkmasıdır. Böylece figürsel bağlamda Doğu-Batı çatışması anlam kazanmış olur.

Venedikli ve Hoca, Doğu ve Batı arasındaki farklılıkları simgeleyen, aynı yuvayı paylaşan ve bunun sonucunda üzüntü, acı veya kıskançlık gibi duyguları karşılıklı oluşturan iki karakterdir. Venedikli, ülkesinde normal biri gibi eğitim almıştır ancak Osmanlı'da, sahip olduğu bilgilerden dolayı saygı görür ve bu da zamanın Batı'sının Doğu üzerindeki bilgisel üstünlüğünü gösterir. Hoca ise bu duruma karşı öfkeli ve Venedikliyi bir sömürge gibi kullanmaya çalışır ve bu da ikili arasındaki ilk defa beliren, figürsel bağlamda yani bu ikilinin karakteristik özelliklerinden kaynaklı olan çatışmayı ortaya çıkarır. İki figür arasındaki ilişki inişli çıkışlıdır ve bu terazinin dengede kalmaya çalışan ancak belli sarsıntılardan dolayı bir türlü birbirinin üstünde sabit olarak duramayan kollarına benzer. Hoca uzun süre sarayda eğlenceye çağırılır ancak Venedikli gitmez, sonrasında da Venedikli çağırılınca Hoca gitmez. Bunun sonucu olarak iki figür arasında kıskançlık duyguları oluşur. Doğu-Batı çatışması da buna benzer aslında. İki tarafın sürekli çatışıp yenilememesi, birbirlerine üstün gelme çabaları gibi çatışmanın temelini oluşturan olaylar vardır ve bu olaylar doğrudan iki figürün ilişkisiyle özdeşleşir. Ayrıca figürlerin isimlerinin Hoca ve Venedikli olarak şekillenmesi de, figürler çatışınca, Doğu ve Batı'nın da çatışma haline girdiğini gösterir çünkü bu iki isim iki kültür için de yerel ve simgeleyici nitelik taşır: Hoca, Osmanlı'da yaygın bir sıfat olarak kullanılırken, Venedikli de geldiği kültürün tipik insanlarını sembolize eder. Böylece simgeledikleri kesimlerle özdeşleşmiş iki figür arasındaki ilişki üzerinden Doğu-Batı çatışması doğmuş olur.

Figürlerin arasındaki bu ilişkiler ve ilişkilerin sonucu oluşan duyguların etkisiyle ortaya çıkan Doğu-Batı çatışması böylece figürsel bağlamda özelleşmiş olur. Doğu ve Batı'nın birbiri üstünde kurmaya çalıştığı bilgisel üstünlüğün alegorisidir bu ilişki. Ayrıca, iki figür arasındaki alışlagelmemiş benzeyiş hali de farklı algıların(Doğu ve Batı) etkisiyle aynı yaratılışsal niteliklere sahip olan karakterlerin ne kadar farklı olabileceğini gösterir ve böylece bu ikilinin arasındaki ilişkinin çatışma boyutlarıyla birlikte Doğu ve Batı arasındaki bu karşıtlık figürsel bağlamda ortaya çıkar.

3.4 KÜLTÜREL BAĞLAMDA DOĞU-BATI ÇATIŞMASI

Doğu-Batı çatışmasının gözle görülür hale geldiği son bağlam ise kültürel bağlamdır. Aslında bütün olay örgüsü bu farklı iki kültürün etrafında oluşmuştur çünkü çatışmanın temel nedenselliklerinden biri kültür bakımından iki zıt kesimin yaşadığı ayrışmaların çıkardığı sorunlardır. Bu sorunlar da en belirgin olarak biri Doğu diğeri Batı'yı simgeleyen, Hoca ve Venedikli arasındaki ilişki üzerinden alegorik olarak yansımıştır yani bu iki figür arasındaki çatışmalar, Doğu ve Batı arasındaki çatışmayı bir bütün halinde çağrıştırır. Hoca ve Venedikli arasındaki çatışmanın da asıl kaynağı farklı kültürlerle ait olmalarıdır ve bu da kültürel bağlamda Doğu-Batı çatışmasını açığa çıkarır.

Çatışmanın temellerinin anlaşılır hale gelmesi için, Doğu yani Osmanlı kültürü ve Batı yani Avrupa'nın kültürünün özellikleri netleşmelidir. 17. yüzyılın başlarında geçen kurgusal olayda Doğu kültürü, bilime daha kapalı bir yapıya sahiptir ve bunun sebebi dinin bilimsel bilgi önünde durmasıdır: *"Osmanlı klasik döneminde bilim, dini yönden algılanmış ve bu açıdan tanımlanmıştır. Buna göre bilimler, akli ve nakli olmak üzere iki kısımdır. Nakli bilimlere, İslami ilimler de denir. Akli bilimler ise insanın aklıyla, araştırarak, deneyerek, gözleyerek ulaşılan bilgilerdir. Bilim alanındaki çalışmalar medreselerde yapılmıştır."* [2]. Ancak bunun zıttı olarak Avrupa'da rönesans hareketleri çoktan başlamış ve bilimsel gelişmeler hız kazanmıştır. Romadaki ilk kültürel bağlamda çatışma, Osmanlı kültürüyle Avrupa kültürünün bilimsel bakış açısı arasındaki farklılıklardan kaynaklanır ve bu da en iyi Hoca ve Venedikli arasında geçen diyaloglarla anlaşılır. Biri diğerinin bilimsel bilgisini kabul etmez çünkü farklı iki kültürün ve onları simgeleyen iki figürün bakış açıları ve birikimleri farklıdır:

"İki gün sonra bir gece yarısı yeniden sordu: Ay'ın en yakın yıldız olduğundan nasıl bu kadar emin olabiliyormuşum? Belki de bir göz yanıltmasına kaptırıyormuşuz kendimizi. O zaman ona gördüğüm astronomi eğitiminden ilk defa söz ettim, Ptoleme kozmoğrafyasının temel kurallarını kısaca anlattım. Merakla dinlediğini görüyordum, ama merakını açığa vuracak bir şey söylemekten çekiniyordu. Bir süre sonra, ben susunca, Batlamyus hakkında kendisinin de bilgisinin olduğunu, ama bunun Ay'dan daha yakın bir yıldız olabileceği konusundaki kuşkusunu değiştirmeyeceğini söyledi." (Pamuk, 23).

Kültürel anlayış farkından çıkan bu çatışma durumu da Doğu-Batı çatışmasının kültürel bağlamda belirginleştiği haldir.

İçinde yetiştikleri kültür çerçevesinde şekillenen karakter yapılarıyla Hoca ve Venedikli çatışmaya girer. Osmanlı'da egemen olan din algısı bilimin önüne geçmiş, ve Hoca'yı bilgisel olarak geri kılmıştır ve dinin bu kadar egemen olması da toplumun yaşadığı dönemdeki kültürden kaynaklanır. Çatışmanın bilgisel boyutta olması da Doğu ve Batı arasındaki fikir savaşına bir göndermedir. Hoca'nın Venediklinin ortaya sürdüğü fikirleri çürütmeye çalışması da aslında üstünlük kurma çabasının bir sonucudur ve böylece kültürel bağlamda bir Doğu-Batı çatışması varlık kazanmıştır.

4. SONUÇ

Beyaz Kale romanı her ne kadar Hoca ve Venedikli arasındaki inişli çıkışlı ilişkinin oluşturmuş olduğu olay örgüsü etrafında kurulsun da, yapıtın arka fonunda gizlenmiş bir Doğu-Batı çatışması izleği mevcuttur. Bu izleğin belirgin hale gelmesindeki en önemli faktör, olay55 örgüsünün merkezinde yer alan iki figürün isimleridir: Hoca ve Venedikli. Anlamsal olarak Doğu ve Batı'yı sembolize eden bu iki ismin arasındaki çatışma da Doğu ve Batı arasındaki çatışmayı çağrıştırır.

Çatışmanın ilk izleri ise dinsel bağlamda görülür. Farklı iki kültürün din algısının farklılığı, toplumsal görüşün üzerinde bir etki yaratır ve böylece bir çatışma hali oluşur. Romanın başında din olgusunun insan hayatıyla eşdeğer olduğunun ortaya çıkmasıyla ve Venediklinin dinini canı pahasına korumasıyla, din üzerinden bir çatışma doğar. Bu çatışmayı izleyen "Hilal-Haç" kavramı ise dinsel çatışmanın tarihsel boyutlarını meydana çıkartır ve bu yapıtta rahatça görülür. Osmanlı korsanlarının Hristiyan gemisini basmasıyla Doğu ve Batı arasındaki dine dayalı kanlı savaş gerçeklik kazanmış olur. Doğu-Batı çatışmasının ortaya çıktığı ikinci bağlam da sembolik bağlamdır. İlk sembol havai-fişek gösterisidir. Havai-fişeklerin Doğu'yu simgeleyen Hoca ve Batı'yı simgeleyen Venedikli tarafından atılması ve havai-fişeklerin havada ettiği savaşın betimi, Doğu ve Batı arasındaki savaş, yani çatışma durumunu anlatır. İkinci sembol ise Doppio Kalesi'dir. Yine bulunduğu kesimi simgeleyen Hoca ve Venedikli

arasındaki kaleyi kuşatmaya yönelik verilen mücadele ve birbirlerinden önce başarma isteği Doğu-Batı çatışmasını çağrıştırır. Masa sembolü de yine iki kesimi sembolize eden bu iki figür arasındaki akılsal çatışmanın yaşandığı obje niteliği kazanarak bu çatışmayı akılsal boyutlara taşır ve bu anlamda önemli bir semboldür. Figürsel bağlam ise Doğu ve Batı arasındaki çatışmanın en yoğun olarak görüldüğü bağlamdır. Aslında dinsel ve sembolik bağlamlar, çatışmanın figürsel boyutunun oluşmasında destekleyici görevdedir. Yani daha önce ortaya çıkan bağlamların hepsinde figürlerin izleri bulunur. Böylece bu bağlamda, Hoca ve Venedikli arasındaki çatışmayla birlikte Doğu-Batı karşıtlığı oluşmuş olur. En son olarak, kültürel farklılıklar ve bu farklılıklardan doğan bilgi farkı da Doğu-Batı çatışmasının ortaya çıktığı son bağlam olmuş olur. Doğu ve Batı'nın birbiri üzerinde üstünlük kurma çabası yine iki ana figür arasındaki ilişkide hayat bulur. Böylece dinsel algılayışların, sembolik öğelerin, figürler arasındaki ilişkilerin ve kültürel boyutun yardımıyla romandaki Doğu ve Batı arasındaki çatışma izleği belirginleşmiş olur.

Romanda, nedenselliği dini ve kültürel algılayış biçimlerinin farklı olması olan Doğu-Batı çatışması vardır ve dinsel, sembolik, figürsel ve kültürel bağlamlarda ortaya çıkarak kendisini belirginleştirir sonucu bu çerçevede anlamlı hale gelmiş olur.

SÖZCÜK SAYISI: 3521

5. KAYNAKÇA

- Pamuk, Orhan, Beyaz Kale, İstanbul, Can Yayınları, 1. Basım, 1985
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Beyaz>
- http://yegitek.meb.gov.tr/aok/Aok_Kitaplar/AolKitaplar/Tarih_4/4.pdf